

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

SPRENDIMAS

DĖL ATSIŠAKYMO NAGRINĖTI PAREIŠKĖJO VILNIAUS APYGARDOS ADMINISTRACINIO TEISMO PRAŠYMĄ IŠTIRTI LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽVALGYBOS ĮSTATYMO 60 STRAIPSNIO 6 DALIES ATITIKTĮ LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2018 m. kovo 22 d. Nr. KT5-S2/2018

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

Konstitucinio Teismo tvarkomajame posėdyje apsvartė pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-6/2018.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

1. Konstituciniame Teisme gautas Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymas „ištirti, ar Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 60 straipsnio 6 dalies (redakcija, įsigaliojusi nuo 2013 m. sausio 1 d.) nuostata tiek, kiek joje nenustatytas senaties terminas nuobaudai skirti, siejant jį su veiksų padarymo momentu, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies nuostatai“.

2. Pareiškėjas į Konstitucinį Teismą dėl ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai kreipėsi sustabdęs administracinės bylos nagrinėjimą. Toje byloje kilo ginčas dėl tarnybinės atsakomybės taikymo Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnui už veiksmus, padarytus iki 2013 m. sausio 1 d., t. y. iki ginčijamo Žvalgybos įstatymo (2012 m. spalio 17 d. redakcija) įsigaliojimo.

2.1. Pareiškėjas savo prašyme, kuriuo kreipėsi į Konstitucinį Teismą, sprendė klausimą, koku teisės aktu privalėjo vadovautis atsakovas Valstybės saugumo departamentas skirdamas tarnybinę nuobaudą žvalgybos pareigūnui: veiksų, už kuriuos paskirta tarnybinė nuobauda,

padarymo metu galiojusių Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento statutu, kuriame buvo nustatytas 1 metų drausminės atsakomybės senaties terminas, ar tarnybinės nuobaudos už šiuos veiksmus skyrimo metu galiojusių Žvalgybos įstatymu (2012 m. spalio 17 d. redakcija), kuriame nėra nustatytas tarnybinės atsakomybės senaties terminas.

Pareiškėjo teigimu, skiriant tarnybines nuobaudas reikia vadovautis tomis šių nuobaudų skyrimą reglamentuojančiomis procedūrinėmis taisyklėmis, kurios galioja nuobaudų skyrimo metu. Kadangi nagrinėjamu atveju pareigūnui tarnybinė nuobauda – atleidimas iš tarnybos – buvo skirta 2017 m. rugsėjo 27 d., pareiškėjo manymu, reikia vadovautis jos skyrimo metu galiojusia Žvalgybos įstatymo 60 straipsnio 6 dalimi, o ne tuo metu nebegaliojusiomis Valstybės saugumo departamento statuto nuostatomis.

2.2. Pareiškėjui kyla abejonė, ar tai, kad Žvalgybos įstatymo 60 straipsnio 6 dalyje nėra nustatytas žvalgybos pareigūnų tarnybinės atsakomybės senaties terminas, skaičiuojamas nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos, neprieštarauja Konstitucijai. Pareiškėjo nuomone, tarnybinės atsakomybės taikymas neturėtų būti beribis laiko požūriu, nes, kaip yra konstatuota Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. sausio 9 d. sprendime byloje *Oleksandr Volkov prieš Ukrainą* (peticijos Nr. 21722/11), priešingu atveju tai keltų rimtą grėsmę teisiniui saugumui.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

1. Pareiškėjas prašo ištirti Žvalgybos įstatymo 60 straipsnio 6 dalį tiek, kiek joje nenustatytas senaties terminas tarnybinei nuobaudai skirti, siejant jį su veiksmų padarymo momentu, atitiktį Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai.

2. Žvalgybos įstatymo (2012 m. spalio 17 d. redakcija) 60 straipsnio „Tarnybinių nusižengimų tyrimas ir nuobaudų skyrimas“ 6 dalyje nustatyta:

„Tarnybinė nuobauda turi būti paskiriama ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo dienos, neįskaitant laiko, kurį žvalgybos pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl laikinojo nedarbingumo arba dėl atostogų.“

Taigi ginčijamoje Žvalgybos įstatymo (2012 m. spalio 17 d. redakcija) 60 straipsnio, kuriame reglamentuojama žvalgybos pareigūnų tarnybinė atsakomybė, 6 dalyje yra įtvirtintas tarnybinės nuobaudos skyrimo terminas, skaičiuojamas nuo tarnybinio nusižengimo paaiškėjimo dienos. Pažymėtina, kad nei ginčijamoje Žvalgybos įstatymo 60 straipsnio 6 dalyje, nei kitose šio įstatymo nuostatose nėra nustatytas senaties terminas, skaičiuojamas nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos, per kurį žvalgybos pareigūnai gali būti patraukti tarnybinės atsakomybės.

3. Iš pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ir jo nagrinėjamos administracinės bylos medžiagos matyti, kad veiksmai, už kuriuos žvalgybos pareigūnui paskirta tarnybinė nuobauda, buvo atlikti galiojant Valstybės saugumo departamento pareigūnų drausminę

atsakomybę reglamentuojančiam Valstybės saugumo departamento statutui. Jo 34 straipsnio 2 dalyje (2008 m. spalio 6 d. redakcija) *inter alia* buvo nustatyta, kad negalima skirti drausminės nuobaudos praėjus 1 metams nuo nusižengimo padarymo dienos. Tačiau skiriant tarnybinę nuobaudą žvalgybos pareigūnui šis statusas nebegaliojo – jį Seimo 2012 m. spalio 17 d. priimtu Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo pakeitimo įstatymu pripažinus netekusiu galios, nuo 2013 m. sausio 1 d. žvalgybos pareigūnų tarnybinė atsakomybė reglamentuojama Žvalgybos įstatyme (2012 m. spalio 17 d. redakcija). Jame, kaip minėta, nėra nustatytas senaties terminas, per kurį žvalgybos pareigūnai gali būti patraukti tarnybinėn atsakomybėn.

Taigi pareiškėjo nagrinėjamoje byloje aktuali laikotarpiu keitėsi žvalgybos pareigūnų tarnybinę atsakomybę įtvirtinantis teisinis reguliavimas – žvalgybos pareigūno veiksmų atlikimo metu galiojo Valstybės saugumo departamento statusas, kuriame buvo nustatytas drausminės atsakomybės senaties terminas, tačiau už šiuos veiksmus žvalgybos pareigūną traukiant tarnybinėn atsakomybėn galiojusiame Žvalgybos įstatyme toks terminas nebuvo nustatytas. Vadinasi, pareiškėjo nagrinėjamoje byloje tarnybinėn atsakomybėn traukiamam žvalgybos pareigūnui tarnybinės atsakomybės senaties termino požiūriu yra palankesnis šio pareigūno veiksmų atlikimo metu galiojęs Valstybės saugumo departamento statusas.

4. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 7 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad galioja tik paskelbti įstatymai, atsispindi teisės principas, jog paskelbti įstatymai galioja į ateitį ir neturi grįžtamosios galios (*lex retro non agit*). Taigi įstatymai taikomi tiems faktams ir pasekmėms, kurios atsiranda po šių įstatymų įsigaliojimo (*inter alia* 1994 m. gruodžio 1 d., 2001 m. sausio 11 d., 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimai). Reikalavimas, kad paskelbti įstatymai galiotų į ateitį ir neturėtų grįžtamosios galios – svarbi teisinio tikrumo prielaida, esminis teisės viešpatavimo, teisinės valstybės elementas (2001 m. sausio 11 d., 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimai). Taisyklė *lex retro non agit* – svarbus ir būtinas veiksnys užtikrinant teisės, įstatymų, teisinės tvarkos stabilumą ir tvirtumą, teisinių santykių subjektų teises, pasitikėjimą valstybėje priimtais teisės aktais. Teisės subjektas turi būti įsitikinęs, kad jo elgesys, atitinkantis tuo metu galiojančius teisės aktus, ir vėliau bus laikomas teisėtu ir nesukeliantį jam neigiamų teisinių padarinių (1998 m. kovo 25 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, jog konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams, *inter alia* tai, kad teisės aktų galia yra nukreipta į ateitį, įstatymų ir kitų teisės aktų grįžtamoji galia neleidžiama (*lex retro non agit*), nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams (*lex benignior retro agit*) (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. vasario 15 d. nutarimai); teisinio reguliavimo pataisomis negalima paneigti asmens teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių, nes asmenys, pagal įstatymą įgiję tam tikras teises, turi teisę pagrįstai tikėtis, kad šios teisės nustatytą laiką bus

išlaikytos ir įgyvendinamos (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2017 m. sausio 25 d. nutarimai); priimti įstatymai, panaikinantys veikos baudžiamumą ar sušvelninantys atsakomybę, turi grįžtamąją galią (*lex benignior retro agit*) (2001 m. sausio 11 d. nutarimas).

5. Šiame kontekste pažymėtina, kad principas *lex benignior retro agit* pripažįstamas ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Šio teismo Didžiosios kolegijos 2009 m. rugsėjo 17 d. sprendime byloje *Scoppola prieš Italiją (Nr. 2)* (peticijos Nr. 10249/03) pabrėžta, kad jei baudžiamieji įstatymai, galioję nusikaltimo padarymo metu ir įsigalioję vėliau, iki priimant galutinį nuosprendį, skiriasi, teismai turi taikyti įstatymą, kurio nuostatos kaltinamajam yra palankesnės.

6. Šiame kontekste taip pat paminėtini Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, formuojančio administracinių teismų praktiką, sprendimai pareiškėjui aktuali klausimu dėl tarnybinę atsakomybę reglamentuojančių teisės normų galiojimo laiko atžvilgiu.

6.1. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2005 m. gegužės 27 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A¹⁰-593/2005 pasisakydamas dėl taikytinos Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo redakcijos byloje, kurioje asmuo ginčijo paskirtos tarnybinės nuobaudos teisėtumą, pažymėjo, jog pažeidimas buvo baigtas galiojant ankstesne redakcija išdėstytam Valstybės tarnybos įstatymui, todėl, remiantis įstatymo negaliojimo atgal principu, atsakovas negalėjo taikyti vėlesnės redakcijos Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatyti ilgesni nuobaudų skyrimo terminai. Tokios pozicijos laikomasi ir vėlesniuose Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimuose, kuriuose pabrėžiama, kad neturi būti taikomos atsakomybėn traukiamo asmens padėtį bloginančios Valstybės tarnybos įstatymo nuostatos dėl tarnybinių nuobaudų skyrimo, įsigaliojusios po veiksmų, už kuriuos pareigūnas traukiamas tarnybinę atsakomybėn, atlikimo (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinės teisėjų kolegijos 2014 m. liepos 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶²-890/2014, 2014 m. gruodžio 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1196/2014).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip yra konstatavęs Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, principu *lex retro non agit* siekiama užtikrinti teisinio reguliavimo ir asmenų teisinio statuso aiškumą, stabilumą. Subjektai turi žinoti, kokio elgesio iš jų yra tikimasi, reikalaujama, ir turi būti tikri, kad už teisės aktus atitinkantį elgesį jiems nebus taikomos teisinės poveikio priemonės vėliau pasikeitusio teisinio reguliavimo pagrindu (2012 m. balandžio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵²-1508/2012).

6.2. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2017 m. liepos 4 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-683-261/2017 pažymėjo, kad vadovaujantis bendra taisykle procesas vyksta pagal procesinius teisės aktus, galiojančius atskirų procesinių veiksmų atlikimo metu (taikomas principas *lex retro non agit*), tačiau atsižvelgiant į tai, kad procesinė Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto 30 straipsnio 3 dalies

norma, kurioje nustatytas ilgesnis tarnybinės nuobaudos skyrimo terminas nei buvęs šio statuto 26 straipsnio 6 dalyje, pasunkino atsakomybėn traukiamo pareigūno padėtį, būtina vadovautis principu *lex benignior retro agit*, t. y. taikyti ankstesnės redakcijos minėto statuto 26 straipsnio 6 dalį.

6.3. Taigi, pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, skiriant tarnybinę nuobaudą turi būti vadovujamasi principais *lex retro non agit* ir *lex benignior retro agit* – po tarnybinio nusižengimo padarymo pasikeitus tarnybinę atsakomybę reglamentuojančioms įstatymo nuostatomis taip, kad jomis sunkinama asmens teisinė padėtis, taikomas įstatymas, galiojęs tarnybinio nusižengimo padarymo metu.

7. Atkreiptinas dėmesys, kad pareiškėjo nagrinėjamoje byloje tarnybinė atsakomybė žvalgybos pareigūnui buvo taikoma pasikeitusio teisinio reguliavimo, kuriuo nėra įtvirtintas tarnybinės atsakomybės senaties terminas, pagrindu. Atsižvelgiant į minėtas oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, šio sprendimo kontekste pažymėtina, kad įstatymai, kuriais nustatomas tarnybinės atsakomybės senaties terminas, neturi grįžtamosios galios, nebent jais būtų nustatytas šios rūšies teisinė atsakomybėn traukiamiems asmenims palankesnis teisinis reguliavimas. Taigi, kaip minėta, šiam pareigūnui tarnybinės atsakomybės senaties termino požiūriu yra palankesnis jo veiksmų atlikimo metu galiojęs Valstybės saugumo departamento statutas.

Vadinasi, pareiškėjo nagrinėjamoje byloje tarnybinės atsakomybės senaties termino požiūriu taikytina ne Žvalgybos įstatymo (2012 m. spalio 17 d. redakcija) 60 straipsnio 6 dalis, o Valstybės saugumo departamento statuto 34 straipsnio 2 dalis (2008 m. spalio 6 d. redakcija). Taigi pareiškėjas Vilniaus apygardos administracinis teismas priėmė nutartį administracinėje byloje sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl Žvalgybos įstatymo (2012 m. spalio 17 d. redakcija) 60 straipsnio 6 dalies, kuri tiek, kiek ginčijama pareiškėjo, šioje jo nagrinėjamoje administracinėje byloje neturi būti taikoma.

8. Pagal Konstituciją teismas į Konstitucinį Teismą gali kreiptis su prašymu ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja ne bet koks įstatymas (jo dalis) ar kitas teisės aktas (jo dalis), o tik toks įstatymas (jo dalis) ar kitas teisės aktas (jo dalis), kuris turėtų būti taikomas to teismo nagrinėjamoje byloje (2007 m. birželio 27 d. sprendimas); teismas neturi *locus standi* kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja toks įstatymas (jo dalis) ar kitas teisės aktas (jo dalis), kuris neturėtų (negalėtų) būti taikomas to teismo nagrinėjamoje byloje (*inter alia* 2007 m. gegužės 22 d., 2007 m. birželio 27 d. sprendimai).

Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 1 dalies 1 punktą Konstitucinis Teismas savo sprendimu atsisako nagrinėti prašymą ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai, jeigu prašymas paduotas institucijos ar asmens, neturinčių teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą.

9. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad yra pagrindas atsisakyti nagrinėti pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą ištirti Žvalgybos įstatymo (2012 m.

spalio 17 d. redakcija) 60 straipsnio 6 dalies tiek, kiek joje nenustatytas senaties terminas tarnybinei nuobaudai skirti, siejant jį su veiksmy padarymo momentu, atitiktį Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai.

10. Šio sprendimo kontekste taip pat pažymėtina, kad, kaip konstatuota pareiškėjo nurodytame Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. sausio 9 d. sprendime byloje *Oleksandr Volkov prieš Ukrainą* (peticijos Nr. 21722/11), senaties terminai baudžiamųjų, drausminių ir kitų pažeidimų atžvilgiu yra bendras susitariančiųjų valstybių vidaus teisės sistemų bruožas. Nors, Europos Žmogaus Teisių Teismo nuomone, nebūtų tinkama, jei jis nurodytų, kokio laikotarpio senaties terminas turėtų būti taikomas, vis dėlto, neapibrėžtumas nustačius jokių senaties terminų drausminei atsakomybei taikyti kelia rimtą grėsmę teisinio saugumo principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 22 straipsnio 3, 4 dalimis, 28 straipsniu, 69 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 2 dalimi, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nusprendžia:

Atsisakyti nagrinėti pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-6/2018 „ištirti, ar Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 60 straipsnio 6 dalies (redakcija, įsigaliojusi nuo 2013 m. sausio 1 d.) nuostata tiek, kiek joje nenustatytas senaties terminas nuobaudai skirti, siejant jį su veiksmy padarymo momentu, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies nuostatai“.

Šis Konstitucinio Teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas